MEDIACJA
JAKO FORMA POLUBOWNEGO
ROZWIĄZYWANIA SPORÓW

Jarocin, luty 2019

Spis treści

1. Czym jest mediacja? …….str. 3
2. Zasady mediacji ……str. 4
3. Rola mediatora ……..……str. 5
4. Korzyści, jakie daje mediacja ……..….str. 6
5. Sposoby kierowania sprawy do mediacji …….str. 7
6. Przebieg mediacji …….str. 8
7. Sposób zakończenia mediacji ……..……..…str. 9
8. Koszty mediacji ……..str. 10

1. Czym jest mediacja?

Pojęcie mediacji pochodzi od łacińskiego słowa *mediare* („być w środku, pośredniczyć”).

Mediacja to jedna z form polubownego rozwiązywania sporów i stanowi nic innego jak próbę, mającą na celu doprowadzenie do ugodowego rozwiązania konfliktu, które to rozwiązanie będzie akceptowalne i satysfakcjonujące dla obu stron sporu. Mediacja realizowana jest w oparciu o negocjacje w obecności osoby trzeciej – bezstronnego i neutralnego mediatora, którego zadaniem jest wspieranie przebiegu rozmów, łagodzenie powstających napięć oraz pomaganie przy wypracowywaniu kompromisu.

Istotą mediacji jest to, że strony mediacji mogą dobrowolnie zawrzeć ugodę (porozumienie), przy czym nikt im tego porozumienia, ani samej treści porozumienia nie narzuca.

Początki mediacji sięgają nawet starożytności – pozasądowe metody rozwiązywania sporów, przy wsparciu bezstronnej osoby trzeciej, cieszyły się popularnością w VI w. n. e. chociażby w Egipcie, co wynikało z wysokiego stopnia skomplikowania ówczesnych postępowań sądowych oraz wysokich kosztów dojazdu do sądu.[1]

Stosowanie pozasądowych metod rozwiązywania sporów obecne było również w państwach azjatyckich, gdzie wystąpienie na drogę sądową utożsamiano z naruszeniem obowiązujących zasad etycznych i filozoficznych, natomiast mediacja prowadzona przez cieszących się zaufaniem obywateli wyższych klas chroniła uczestników mediacji przed „utratą twarzy”.[2]

Znaczne upowszechnienie mediacji widoczne było w średniowiecznej Europie, gdzie spory między rządzącymi dynastiami często rozwiązywane były przy wsparciu legatów, wysyłanych przez samego papieża. Również w Stanach Zjednoczonych rozwój mediacji był bardzo dynamiczny i prężny.

Aktualnie instytucje europejskie, takie jak Rada Europy i Unia Europejska dążą do upowszechnienia mediacji jako alternatywnego do postępowań sądowych sposobu rozwiązywania sporów o różnym podłożu. W Polsce mediacja ma stosunkowo krótką historię i co może być zaskakujące – początkowo stosowana była w sprawach karnych. W chwili obecnej mediacja może być przeprowadzana we wszystkich najważniejszych rodzajach

---

[1] S. Kordasiewicz: Historyczna i międzynarodowa perspektywa mediacji. W: E.Gmurzyńska, R. Morka (red.), Mediacje. Teorie i praktyka. Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business, s. 32-33.
[2] Ibidem, s. 37-39.

postępowań, tj. w sprawach cywilnych, rodzinnych, karnych, w sprawach nieletnich, w sprawach gospodarczych oraz w sprawach administracyjnych. Zastosowanie mediacji jest możliwe we wszystkich sprawach, w których prawo dopuszcza zawarcie ugody.

2. Zasady mediacji

W literaturze wskazuje się na kilka zasad, według których prowadzona jest mediacja. Oto najważniejsze z nich:

- **Dobrowolność**

Zasada dobrowolności sprowadza się do tego, że w ramach mediacji – na każdym jej etapie – brak jest zewnętrznego przymusu. Skonfliktowane strony same decydują o tym, czy chcą przystąpić do mediacji oraz czy chcą zawrzeć porozumienie. Co więcej, na każdym etapie każda ze stron może odstąpić od mediacji.

- **Akceptowalność osoby mediatora**

Osoba mediatora powinna zostać zaakceptowana przez wszystkie strony sporu. Strony powinny również akceptować sposób, w jaki mediator prowadzi postępowanie mediacyjne. Brak akceptacji przez którąkolwiek ze stron może być podstawą do zmiany mediatora lub też do zaprzestania postępowania mediacyjnego.

- **Bezstronność mediatora**

Każdy mediator powinien zachować bezstronność w czasie mediacji, co oznacza, że nie zajmuje on stanowiska w sprawie ani nie faworyzuje żadnej ze stron.

- **Neutralność mediatora**

Mediator ma obowiązek pozostać neutralny wobec proponowanych przez strony rozwiązań oraz wobec zawieranej ugody. Jego zadaniem jest natomiast czuwanie nad tam, aby zawarte porozumienie było zgodne z prawem, z zasadami współżycia społecznego oraz aby nie zawierało sprzeczności.

- **Poufność**

Całe postępowanie mediacyjne jest objęte zasadą poufności. Zgodnie z art. 183(1) Kodeksu postępowania cywilnego, mediator, strony i inne osoby biorące udział w postępowaniu mediacyjnym są obowiązane zachować w tajemnicy fakty, o których

dowiedzieli się w związku z prowadzeniem mediacji. Strony mogą zwolnić mediatora i inne osoby biorące udział w postępowaniu mediacyjnym z tego obowiązku. Ponadto bezskuteczne jest powoływanie się w toku postępowania przed sądem lub sądem polubownym na propozycje ugodowe, propozycje wzajemnych ustępstw lub inne oświadczenia składane w postępowaniu mediacyjnym.

3. Rola mediatora

Rola mediatora sprowadza się do tego, że kieruje on mediacją, czuwa nad jej przebiegiem oraz wspiera strony w procesie osiągnięcia konsensusu.

Zgodnie z polskimi przepisami prawa, mediatorem może zostać osoba fizyczna, posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych oraz korzystająca z pełni praw publicznych. Mediatorami nie mogą być sędziowie (za wyjątkiem sędziów pozostających w stanie spoczynku). Od kandydatów na mediatorów oczekuje się również odpowiedniego wykształcenia oraz odbycia specjalistycznych szkoleń z zakresu mediacji.

Listy stałych mediatorów prowadzą Prezesi Sądów Okręgowych. Dodatkowo organizacje pozarządowe w zakresie swoich zadań statutowych oraz uczelnie wyższe mogą prowadzić listy mediatorów oraz tworzyć ośrodki mediacyjne. Wpis na listę wymaga wyrażonej na piśmie zgody mediatora. Informację o listach mediatorów oraz o ośrodkach mediacyjnych przekazuje się Prezesowi Sądu Okręgowego.

Jednym z podstawowych zadań mediatora jest pokierowanie rozmowy między stronami konfliktu w taki sposób, aby możliwe było zawarcie przez strony porozumienia. Działalności mediatora powinny przyświecać następujące cele: zapewnienie stronom komfortowych warunków do dyskusji, ustalenie podstawowych zasad zachowania podczas mediacji, czuwanie nad bezpieczeństwem oraz zapewnienie równowagi stron, jak również skłanianie do dobrowolnego współdziałania stron konfliktu.[3]

[3] A. Cybulko, A. Siedlecka-Andrychowicz: Mediator: role, umiejętności, osobowość. W: E. Gmurzyńska, R. Morka (red.), Mediacje. Teorie i praktyka. Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business, 167-190, 2009.

4. Korzyści, jakie daje mediacja

W porównaniu do postępowań sądowych, mediacja wykazuje wiele pozytywnych cech, które mogą okazać się istotne z punktu widzenia skonfliktowanych stron.

Podstawową cechą charakterystyczną dla mediacji jest to, że samo postępowanie mediacyjne jest dobrowolne (zgodę na mediację oraz na osobę mediatora muszą wyrazić obie strony konfliktu) oraz że może ono zakończyć się wypracowaną przez strony ugodą. W tym kontekście w literaturze pojawia się niekiedy stwierdzenie, że strony „pozostają panami swojego konfliktu". Dzięki temu, ugody wypracowywane w ramach mediacji są w przeważającej części wykonywane przez strony bez konieczności stosowania środków przymusu.

Natomiast w przypadku postępowania sądowego, spór rozstrzygany jest przez podmiot trzeci – sąd. Strony tracą kontrolę nad wynikiem postępowania i mają ograniczony wpływ na rozstrzygnięcie sporu, będące efektem stosowania przepisów procedury cywilnej czy karnej. Wyrok sądu nie zawsze zyskuje akceptację czy aprobatę stron (zwłaszcza tej strony, która sprawę przegrywa). Zdarza się, że strony niechętnie wykonują orzeczenia sądowe, co z kolei powoduje konieczność wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

Pośród innych korzyści, jakie płyną z mediacji, można wyróżnić następujące kwestie:

- mediacja jest postępowaniem szybszym, mniej kosztownym oraz mniej sformalizowanym niż postępowanie sądowe;
- strony posiadają wpływ na wybór osoby mediatora;
- w ramach mediacji strony mogą rozwiązać problem bez pogłębiania istniejącego konfliktu;
- strony mają wpływ na zawarcie porozumienia, którego treść jest akceptowana przez każdą ze stron;
- akceptacja zawartego porozumienia zwiększa szansę dobrowolnego wykonania porozumienia przez strony;
- treść zawartego porozumienia może zostać zatwierdzone przez sąd, dzięki czemu zyskuje ono moc orzeczenia sądowego;
- strony mają gwarancję, że szczegóły postępowania mediacyjnego nie wyjdą na jaw – postępowanie objęte jest zasadą poufności;
- dla pokrzywdzonego udział w mediacji stanowi możliwość rozwiązania problemów wynikających z czynu zabronionego na zaproponowanych przez siebie warunkach;

- pokrzywdzony, w drodze mediacji, ma szansę na szybsze otrzymanie odszkodowania, zadośćuczynienia lub też uzyskania przeprosin od sprawcy czynu;
- sprawca, biorąc udział w mediacji, ma szansę na łagodniejszy wymiar kary, orzekanej przez sąd oraz na zmniejszenie kosztów postępowania karnego.

5. Sposoby kierowania sprawy do mediacji

Mediacja może być prowadzona przed wszczęciem postępowania sądowego, jak również po wniesieniu sprawy do sądu – na podstawie postanowienia sądu.

W sprawach cywilnych, gospodarczych i rodzinnych mediacja może rozpocząć się w następujący sposób:

- jeżeli między stronami powstał konflikt, a wcześniej strony zawarły umowę o mediację, lub
- jeżeli jedna ze stron wystąpiła z wnioskiem o przeprowadzenie mediacji, a druga strona wyraziła zgodę na mediację, lub
- jeżeli strony do mediacji skieruje sąd.

W przypadku, gdy strony zdecydują się na zawarcie umowy o mediację, powinny w treści tej umowy wskazać przedmiot mediacji (tj. sprawę, która podlega mediacji) oraz osobę mediatora albo sposób wyboru mediatora.

Z kolei jeżeli jedna ze stron występuje z wnioskiem o mediację, powinna w tym wniosku wskazać strony mediacji, swoje żądanie oraz opisać okoliczności sprawy. Jeżeli strony wcześniej zawarły umowę o mediację – należy ją dołączyć do wniosku.

W przypadku mediacji, która jest wszczynana na podstawie postanowienia sądu, należy mieć na uwadze, że sąd może skierować strony do mediacji na każdym etapie postępowania. Postanowienie kierujące strony do mediacji może być wydane na posiedzeniu niejawnym, przy czym mediacji nie prowadzi się, jeżeli strona w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia jej postanowienia kierującego strony do mediacji nie wyraziła zgody na mediację.

W sprawach karnych mediacja pomiędzy sprawcą a pokrzywdzonym może odbyć się na każdym etapie postępowania – zarówno na etapie sądowym, jak i na etapie postępowania przygotowawczego. Inicjatywa przeprowadzenia mediacji może wyjść zarówno od sprawcy, pokrzywdzonego, prokuratora, jak i od sądu, przy czym tak jak we wszystkich pozostałych sprawach – również w sprawach karnych mediacja jest dobrowolna i wymaga zgody podmiotów bezpośrednio zainteresowanych.

O wyniku postępowania karnego decyduje sąd, jednakże przy wydawaniu rozstrzygnięcia w sprawie winien on wziąć pod uwagę fakt odbycia mediacji i jej pozytywnego zakończenia.

6. Przebieg mediacji

Jak to już wskazano powyżej, wszczęcie mediacji następuje z inicjatywy stron lub też na podstawie postanowienia sądu.

W przypadku, gdy mediacja następuje w trakcie postępowania sądowego, mediator ma prawo do zapoznania się z aktami sprawy, chyba że strona w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia postanowienia kierującego strony do mediacji nie wyrazi zgody na zapoznanie się mediatora z aktami.

Kierując strony do mediacji, sąd wyznacza czas jej trwania na okres do trzech miesięcy. Na zgodny wniosek stron lub z innych ważnych powodów termin na przeprowadzenie mediacji może zostać przedłużony, jeżeli będzie to sprzyjać ugodzie.

Mediator, po otrzymaniu postanowienia sądu albo wniosku o wszczęcie mediacji kontaktuje się ze stronami celem ustalenia terminu i miejsca posiedzenia mediacyjnego. Wyznaczenie posiedzenia mediacyjnego nie jest wymagane, jeżeli strony zgodzą się na przeprowadzenie mediacji bez takiego posiedzenia.

Posiedzenie, czyli inaczej mówiąc spotkanie mediacyjne nie jest sformalizowane. Mediator podczas spotkania wyjaśnia stronom zasady i przebieg postępowania mediacyjnego oraz pyta, czy strony wyrażają zgodę na mediację, wskazując, że każda ze stron na każdym etapie mediacji może ją przerwać.

Podczas spotkania mediacyjnego strony mają prawo do swobodnych wypowiedzi, zaś zadaniem mediatora jest czuwanie nad przebiegiem negocjacji. W niektórych przypadkach (zwłaszcza w sprawach karnych) mediacja może odbywać się w drodze indywidualnych spotkań mediatora z każdą ze stron (tzw. mediacja pośrednia).

Z przebiegu mediacji sporządza się protokół, w którym oznacza się miejsce i czas przeprowadzenia mediacji, a także imię, nazwisko (nazwę) i adresy stron, imię i nazwisko oraz adres mediatora, a ponadto wynik mediacji. Jeżeli strony zawarły ugodę przed mediatorem, ugodę zamieszcza się w protokole albo załącza się do niego a strony składają podpisy pod ugodą. Przyjmuje się, że poprzez podpisanie ugody, strony wyrażają zgodę na wystąpienie do sądu z wnioskiem o jej zatwierdzenie. Każda ze stron otrzymuje od mediatora odpis protokołu.

Zasadą jest, że postępowanie mediacyjne nie jest jawne. Oznacza to, że mediator, strony i inne osoby biorące udział w postępowaniu mediacyjnym są obowiązane zachować w tajemnicy fakty, o których dowiedziały się w związku z prowadzeniem mediacji, przy czym strony mogą zwolnić mediatora i inne osoby biorące udział w postępowaniu mediacyjnym z tego obowiązku. Znaczenie może mieć również fakt, że bezskuteczne jest powoływanie się w toku postępowania przed sądem lub sądem polubownym na propozycje ugodowe, propozycje wzajemnych ustępstw lub inne oświadczenia składane w postępowaniu mediacyjnym (art. 183(4) § 3 k.p.c.).

7. Sposób zakończenia mediacji

Mediacja może zakończyć się zawarciem ugody, wspólnie wypracowanej przez strony. Zawarcie ugody jest jednak dobrowolne, co oznacza, że strony, przystępując do mediacji, nie mają obowiązku zawierać ugody, która np. nie będzie odpowiadać ich oczekiwaniom.

W przypadku, gdy sprawa do mediacji cywilnej, rodzinnej lub gospodarczej skierowana została przez sąd, mediator przekazuje do sądu, który rozpatruje sprawę, protokół z mediacji wraz z ugodą – jeżeli takowa została zawarta. Podpisanie ugody przez strony jest jednoznaczne z wyrażeniem przez nich zgody na wystąpienie do sądu z wnioskiem o zatwierdzenie ugody.

W przypadku natomiast, gdy w ww. sprawach mediacja prowadzona była na podstawie umowy o mediację, a strony w ramach takiej mediacji zawarły ugodę – każda ze stron ma prawo wystąpić do sądu z wnioskiem o zatwierdzenie zawartej ugody. Mediator składa wówczas protokół z mediacji w tym sądzie, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy według właściwości ogólnej lub wyłącznej.

Jeżeli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie jej klauzuli wykonalności; w przeciwnym wypadku sąd zatwierdza ugodę postanowieniem na posiedzeniu niejawnym. Sąd odmówi jednak nadania klauzuli wykonalności albo zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem, w całości lub części, jeżeli ugoda jest sprzeczna z prawem lub z zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa, a także gdy jest niezrozumiała lub zawiera sprzeczności.

Ugoda zawarta przed mediatorem, po jej zatwierdzeniu przez sąd, ma moc prawną ugody zawartej przed sądem. Natomiast ugoda zawarta przed mediatorem, którą zatwierdzono

przez nadanie jej klauzuli wykonalności, jest tytułem wykonawczym i może stanowić podstawę wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

Natomiast w przypadku, gdy w ramach mediacji strony nie dojdą do porozumienia i tym samym nie zawrą ugody – każda ze stron może dochodzić swoich praw na drodze postępowania sądowego.

W przypadku mediacji, która jest prowadzona w sprawach karnych z oskarżenia publicznego – ewentualna ugoda nie kończy postępowania karnego. Mediacja toczy się niejako „obok" postępowania sądowego lub postępowania przygotowawczego, przy czym w przypadku zawarcia ugody – prokurator kierujący sprawę do sądu, jak również sąd rozstrzygający sprawę powinni uwzględnić treść ugody mediacyjnej, co z kolei może skutkować dla sprawcy:

- nadzwyczajnym złagodzeniem kary (art. 60 § 2 pkt 1 Kodeksu karnego);
- odstąpieniem od wymierzenia kary;
- uwzględnieniem wniosku oskarżonego o dobrowolne poddanie się karze (art. 387 Kodeksu postępowania karnego);
- uznaniem faktu zawarcia ugody jako okoliczności łagodzącej przy wymiarze kary.

W sprawie z oskarżenia prywatnego zawarcie ugody w postępowaniu mediacyjnym skutkuje umorzeniem postępowania karnego. W toku posiedzenia pojednawczego lub w wyniku mediacji dopuszczalne jest pojednanie się obejmujące również inne sprawy z oskarżenia prywatnego, toczące się pomiędzy tymi samymi stronami. Równocześnie z pojednaniem strony mogą zawrzeć ugodę, której przedmiotem mogą być również roszczenia pozostające w związku z oskarżeniem.

Dodatkowym pozytywnym aspektem w procesie mediacji w sprawach karnych jest bowiem to, że na skutek zwartej ugody strona pokrzywdzona ma szansę na uzyskanie od sprawcy przestępstwa szybkiego naprawienia szkody i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z pominięciem prowadzenia postępowania egzekucyjnego.

8. Koszty mediacji

Na koszty mediacji składa się wynagrodzenie mediatora oraz zwrot wydatków związanych z przeprowadzeniem mediacji. Koszty mediacji w sprawach cywilnych obciążają co do zasady strony w częściach równych, chyba że strony same ustalą inny podział kosztów.

W przypadku mediacji, która jest realizowana na podstawie umowy stron, wysokość kosztów mediacji podlega ustaleniu z mediatorem i może wynikać np. z umowy zawartej z mediatorem lub też z cennika obowiązującego w danym ośrodku mediacyjnym.

Jeżeli mamy natomiast do czynienia z mediacją w sprawach cywilnych, wszczętą na podstawie skierowania sądu – zastosowanie znajdą stawki wskazane w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 921).

Zgodnie z ww. Rozporządzeniem, w sprawach o prawa majątkowe wynagrodzenie mediatora wynosi 1% wartości przedmiotu sporu, jednak nie mniej niż 150 złotych i nie więcej niż 2.000 złotych za całość postępowania mediacyjnego. Natomiast w sprawach o prawa majątkowe, w których wartości przedmiotu sporu nie da się ustalić, oraz w sprawach o prawa niemajątkowe wynagrodzenie mediatora za prowadzenie postępowania mediacyjnego wynosi za pierwsze posiedzenie 150 złotych, a za każde kolejne - 100 złotych, łącznie nie więcej niż 450 złotych.

Zwrotowi podlegają również udokumentowane i niezbędne wydatki mediatora, poniesione w związku z przeprowadzeniem mediacji na pokrycie:

- kosztów przejazdów,
- kosztów wynajmu pomieszczenia do przeprowadzenia posiedzenia mediacyjnego (w wysokości nieprzekraczającej 70 zł za jedno posiedzenie) oraz
- kosztów korespondencji (w wysokości nieprzekraczającej 30 zł).

Jeżeli strony nie przystąpią do mediacji, mediatorowi przysługuje zwrot poniesionych wydatków w wysokości nieprzekraczającej 70 złotych.

W przypadku, gdy mediator jest podatnikiem podatku od towarów i usług, kwota wynagrodzenia mediatora oraz kwoty poniesionych wydatków ulegają podwyższeniu o obowiązującą stawkę podatku od towarów i usług, przewidzianą dla tego rodzaju czynności w przepisach o podatku od towarów i usług.

Z kolei w sprawach karnych koszty postępowania mediacyjnego nie obciążają w żadnym zakresie stron – koszty mediacji, zgodnie z art. 619 § 2 Kodeksu postępowania karnego, ponosi bowiem Skarb Państwa.

Niniejszy informator przygotowany został przez Fundację Auditorium z siedzibą we Wrześni w ramach realizacji powierzonego przez Powiat Jarociński w 2019 roku zadania z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej.